

มหาวิทยาลัยบูรพา

คณะวิทยาศาสตร์

การจัดสวัสดิการสังคมสำหรับกลุ่มคนข้ามเพศในประเทศไทย

ภคพงษ์ ศาลาทอง

28 พ.ค. 2557

337414

คุณฉันทน์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาการศึกษาและการพัฒนาสังคม

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

กันยายน 2556

คณะกรรมการควบคุมคดียุติพนธ์และคณะกรรมการสอบคดียุติพนธ์ ได้พิจารณา
คดียุติพนธ์ของ ภคพนธ์ ศาลาทอง ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตาม
หลักสูตรปรัชญาคัยุติพนธ์ิต สาขาวิชาการศึกษาและการพัฒนาสังคม ของมหาวิทยาลัยบูรพาได้

คณะกรรมการควบคุมคดียุติพนธ์

..... อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
(รองศาสตราจารย์ ดร.สมหมาย แจ่มกระจ่าง)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รุ่งฟ้า กิตติญาณสันต์)

คณะกรรมการสอบคดียุติพนธ์

..... ประธาน
(ดร.นิรันดร์ จงวุฒิวาสย์)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.สมหมาย แจ่มกระจ่าง)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รุ่งฟ้า กิตติญาณสันต์)

..... กรรมการ
(ดร.สมศักดิ์ ลิลา)

คณะศึกษาศาสตร์อนุมัติให้รับคดียุติพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตาม
หลักสูตรปรัชญาคัยุติพนธ์ิต สาขาวิชาการศึกษาและการพัฒนาสังคม ของมหาวิทยาลัยบูรพา

..... คณบดีคณะศึกษาศาสตร์

(รองศาสตราจารย์ ดร.มนตรี แย้มกสิกร)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ. 2556

กิตติกรรมประกาศ

ดุขุณิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยความรู้ณาจาก รองศาสตราจารย์ ดร.สมหมาย
แจ่มกระจ่าง อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รุ่งฟ้า กิตติฐานันต์ อาจารย์
ที่ปรึกษาร่วม ที่กรุณาให้คำปรึกษาแนะนำแนวทางที่ถูกต้องตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ
ด้วยความละเอียดถี่ถ้วนและเอาใจใส่ด้วยดีเสมอมา ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งเป็นอย่างยิ่งจึงขอกราบ
ขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณ ดร.นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ ที่กรุณาเป็นประธานกรรมการสอบดุขุณิพนธ์
และดร.สมศักดิ์ ลิลา กรรมการสอบดุขุณิพนธ์ ได้ให้ความรู้ ให้คำปรึกษา ตรวจสอบแก้ไข และวิจารณ์
ผลงาน ทำให้งานวิจัยมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นและผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ให้ความอนุเคราะห์ใน
การตรวจสอบ รวมทั้งให้คำแนะนำแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยให้มีคุณภาพ นอกจากนี้ ยังได้รับ
ความอนุเคราะห์จากกลุ่มคนขับรถสภกรณ์แท็กซี่ ประธานและคณะกรรมการสภกรณ์รถแท็กซี่
นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ และผู้ทรงคุณวุฒิด้านการพัฒนาแรงงานนอกระบบและการจัดสวัสดิการสังคม
ทั้งภาครัฐและเอกชน ที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย ทำให้ดุขุณิ
พนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยดี

ขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดา สมาชิกทุกคนในครอบครัว รวมทั้งเพื่อนรุ่น 2 ทุกคน
ที่ให้อำลัใจและสนับสนุนผู้วิจัยเสมอมา

คุณค่าและประโยชน์ของดุขุณิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอบเป็นกตัญญูจดเวทิตาแด่บุพการี
บูรพาจารย์ และผู้มีพระคุณทุกท่านทั้งในอดีตและปัจจุบัน ที่ทำให้ข้าพเจ้าเป็นผู้มีการศึกษา และ
ประสบความสำเร็จมาจนครบเท่าทุกวันนี้

ภคพนธ์ ศาลาทอง

19820227- สาขาวิช ๑. การศึกษาและการพัฒนาสังคม: ปริญญาโท (การศึกษาและการพัฒนาสังคม)

คำสำคัญ: การจัดสวัสดิการสังคม/ กลไกสนับสนุนการจัดสวัสดิการสังคม/ ความต้องการ

จัดสวัสดิการสังคม/ คุณภาพชีวิตการทำงาน/ กลุ่มคนขับรถสหกรณ์แท็กซี่

บทพนธ์ ศาลาทอง: การจัดสวัสดิการสังคมสำหรับกลุ่มคนขับรถสหกรณ์แท็กซี่

เขตกรุงเทพมหานคร (SOCIAL WELFARE FOR TAXI COOPERATIVES' DRIVERS IN

BANGKOK) คณะกรรมการควบคุมคุณภาพนิพนธ์: สมหมาย แจ่มกระจ่าง, Ph.D., รุ่งฟ้า กิติญาณสันต์,

Ph.D. 178 หน้า ปี พ.ศ. 2556.

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคุณภาพชีวิตการทำงาน สภาพและความต้องการจัดสวัสดิการสังคม กลไกสนับสนุนการจัดสวัสดิการสังคม รวมถึงรูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมของกลุ่มคนขับรถสหกรณ์แท็กซี่ ใช้วิธีการวิจัยแบบผสม โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสอบถามกลุ่มคนขับรถสหกรณ์แท็กซี่เขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 380 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา และสนทนากลุ่มกับผู้แทนกลุ่มคนขับรถสหกรณ์แท็กซี่และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จำนวน 10 คน รวมทั้งสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิด้านพัฒนาแรงงานนอกระบบและการจัดสวัสดิการสังคม จำนวน 6 คน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า

กลุ่มคนขับรถสหกรณ์แท็กซี่ส่วนใหญ่มีคุณภาพชีวิตการทำงานที่ไม่มั่นคงและปลอดภัย เมื่อเจ็บป่วยจะดูแลตนเองด้วยการหยุดพักผ่อนและรับประทานยา ไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาทักษะความรู้ ส่วนมากมักมีปัญหาระหว่างการทำงานหรือความขัดแย้งกับผู้ร่วมอาชีพและผู้รับบริการ แต่มีความภาคภูมิใจในอาชีพที่ได้รับยอมรับทางสังคม สำหรับสภาพการจัดสวัสดิการสังคมส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการจัดสวัสดิการด้านการประกันสังคม โดยเฉพาะสวัสดิการรักษายาบาลกรณีเจ็บป่วยหรือคลอดบุตร รองลงมาเป็นด้านการช่วยเหลือทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับการสงเคราะห์และช่วยเหลือเงินกู้ฉุกเฉิน และสุดท้ายด้านบริการสังคมเกี่ยวกับการจัดบริการตรวจสุขภาพประจำปี ส่วนความต้องการจัดสวัสดิการสังคม พบว่าให้ความสำคัญกับความต้องการด้านการมีชีวิตรอด โดยเฉพาะความต้องการจัดสวัสดิการประกันสังคม รองลงมาเป็นความต้องการด้านความเจริญก้าวหน้าเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการกองทุนพัฒนาอาชีพ และสุดท้ายความต้องการด้านความสัมพันธ์กับผู้อื่นที่เกี่ยวกับจัดสวัสดิการคุ้มครองความปลอดภัยในอาชีพ

กลไกสนับสนุนการจัดสวัสดิการสังคม พบว่าควรคำนึงถึงสภาพและความต้องการจัดสวัสดิการสังคม รวมทั้งหลักการจัดสวัสดิการสังคมซึ่งประกอบด้วย การจัดสวัสดิการสังคมตามพื้นที่ การจัดสวัสดิการสังคมตามวิธีการ การจัดสวัสดิการสังคมตามการเคลื่อนไหวทางสังคมและการจัดสวัสดิการสังคมโดยสถาบันทั้งนี้ต้องคำนึงถึงสิทธิ ความเสมอภาค ความเท่าเทียมทางโอกาส

โดยใช้กลไกระดับนโยบาย ระดับการบริหารจัดการ และระดับการดำเนินงานในการสนับสนุนการจัดสวัสดิการสังคมของกลุ่มคนข้ามรสหกรณ์แท้กชี

รูปแบบการจัดสวัสดิการสังคม พบว่ามี 2 รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมเชิงทฤษฎีหรือหลักการ ประกอบด้วย การจัดสวัสดิการสังคมระดับชาติ การจัดสวัสดิการสังคมระดับท้องถิ่น การจัดสวัสดิการสังคมระดับเอกชนหรือสถานประกอบการ และการจัดสวัสดิการสังคมระดับกลุ่ม และรูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมเชิงปฏิบัติหรือพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงาน ได้แก่ การจัดสวัสดิการเพื่อความมั่นคงทางอาชีพเหมาะสำหรับคนข้ามรสแท้กชีที่ไม่ใช่สมาชิกของสหกรณ์แท้กชี และการจัดสวัสดิการเพื่อความก้าวหน้าทางอาชีพเหมาะสำหรับคนข้ามรสแท้กชีที่เป็นสมาชิกของสหกรณ์แท้กชี

49820227: MAJOR: EDUCATION AND SOCIAL DEVELOPMENT; Ph.D. (EDUCATION AND SOCIAL DEVELOPMENT)

KEYWORDS: SOCIAL WELFARE/ SOCIAL WELFARE MECHANISM/ NEEDS FOR SOCIAL WELFARE/ QUALITY OF WORKING LIFE/ COOPERATIVES'DRIVERS

PHACKAPHON SALATHONG: SOCIAL WELFARE FOR TAXI COOPERATIVES' DRIVERS IN BANGKOK. ADVISORY COMMITTEES: SOMMAI JAMKRAJANG, Ph.D., ROONGFA KIJYANUSAN, Ph.D. 178 P. 2013.

The purpose of this research was to study quality of working life, conditions and needs for social welfare, social welfare mechanism, as well as models of social welfare provision for cooperatives' drivers. This study is based on mixed research methods. The data was collected from questionnaires distributed to 380 cooperatives' drivers. Descriptive analysis was used to analyze the collected data. The research data was also gathered from focus group discussion with 10 cooperatives' driver representatives and stakeholders. In addition, in-depth interviews were conducted with 6 experts and senior advisors in the field of developing informal sectors and social welfare. The data derived from the discussion and interviews was analyzed by means of content analysis. The research findings were as follows:

As for quality of working life, most of the informants revealed that they lacked job security and safety. When they got sick, they would take care of themselves by having a rest and taking pills. They never participated any activities for knowledge and skill development. Most had problems or conflicts with those with the same career and their passengers. However, most of them were proud of their own job and acceptance from the society. Regarding conditions for social welfare, most cooperatives' drivers placed the most importance on social insurance, especially for health care welfare on sickness or baby delivery. The second importance was placed on public assistance welfare concerning general assistance and emergency loans. The last one was on social welfare service on annual health check-up. In terms of needs for social welfare provision, most of the cooperatives' drivers placed the importance on existence needs, especially for social insurance. The second importance was placed on growth needs dealing with career development welfare fund. The last one was on relatedness needs on welfare needs for safety of life.

Regarding mechanism which supported social welfare, the findings revealed that conditions and welfare needs, as well as social welfare provision principles should be taken into consideration. These social welfare principles covered area-based, method-based, social movement-based and institutional-based models. However, this should be based on human right and equality of opportunity. To support social welfare provision for the cooperatives' drivers, mechanism on the level of policy, management, and operation have to be considered.

Lastly, there were two types of social welfare models: theoretical and practical models. The former included national social welfare, local social welfare, social welfare in private sectors and workplaces, and group social welfare provision. The latter included social welfare for job security, which was appropriate for those who were not members of cooperatives' drivers and social welfare for career advancement appropriate for those who were cooperatives' drivers.

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญภาพ.....	ฎ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	2
ขอบเขตการวิจัย.....	3
กรอบแนวคิดการวิจัย.....	3
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย.....	5
ขอบเขตการวิจัย.....	5
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	5
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	7
แนวคิดเกี่ยวกับแรงงานนอกระบบ.....	7
แนวคิดเกี่ยวกับสหกรณ์ร้านค้า.....	21
แนวคิดเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการสังคม.....	33
แนวคิดเกี่ยวกับความต้องการของมนุษย์.....	66
แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตการทำงาน.....	74
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	82
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	90
ตอนที่ 1 ศึกษาเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต สภาพการ ความต้องการ รูปแบบและกลไก	
การสนับสนุนการจัดสวัสดิการสังคมรวมทั้งแนวทางการจัดสวัสดิการสังคม	
ของกลุ่มคนค้าปลีกสหกรณ์ร้านค้า.....	90

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
ตอนที่ 2 ศึกษาหลักเกณฑ์และเสนอการจัดสวัสดิการสังคมของกลุ่มคนข้าม บรรทัดชาติ.....	95
ตอนที่ 3 ศึกษารูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมของกลุ่มคนข้ามบรรทัดชาติ ผู้ให้ข้อมูล.....	98
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	102
ตอนที่ 1 การวิเคราะห์คุณภาพชีวิตการทำงาน สภาพและความต้องการจัด สวัสดิการสังคมของกลุ่มคนข้ามบรรทัดชาติ.....	102
ตอนที่ 2 การวิเคราะห์หลักเกณฑ์และเสนอการจัดสวัสดิการสังคมของกลุ่ม คนข้ามบรรทัดชาติ.....	119
ตอนที่ 3 การวิเคราะห์รูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมของคนข้ามบรรทัดชาติ	127
5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	137
สรุปผลการวิจัย.....	137
อภิปรายผลการวิจัย.....	141
ข้อเสนอแนะ.....	146
บรรณานุกรม.....	150
ภาคผนวก.....	160
ภาคผนวก ก.....	161
ภาคผนวก ข.....	170
ภาคผนวก ค.....	173
ประวัติย่อของผู้วิจัย.....	178

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1 ชื่อสหกรณ์ที่แก้ไขและจำนวนสมาชิกจำแนกตามพื้นที่สำนักงานส่งเสริมสหกรณ์.....	29
2 พื้นที่ กลุ่มตัวอย่างและจำนวนตัวอย่าง.	91
3 จำนวนและร้อยละ จำแนกตามเพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา ภูมิถิ่นเนาเดิม ระยะเวลาที่ประกอบอาชีพขั้วรถที่ถักซ์ สภาพความเป็นเจ้าของรถที่ถักซ์ของกลุ่มตัวอย่าง.....	103
4 จำนวนและร้อยละ จำแนกตามร เชได้เฉลี่ยต่อเดือน ความมั่นคงของการประกอบอาชีพ ความปลอดภัยจากการประกอบอาชีพ การดูแลสุขภาพตนเองเมื่อเจ็บป่วย การรักษาพยาบาลตนเอง การเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของสหกรณ์ที่ถักซ์ หรือหน่วยงานภาครัฐ การพัฒนาทักษะและความรู้ในด้านต่าง ๆ ใญ่หนหรือความขัดแย้งในขณะประกอบอาชีพขั้วรถที่ถักซ์ แหล่งข้อมูลข่าวสาร ความรู้ ความเคลื่อนไหวต่าง ๆ และความภาคภูมิใจในการประกอบอาชีพ.....	105
5 คะแนนเฉลี่ย ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความสำคัญเกี่ยวกับสภาพการจัดสวัสดิการสังคม.....	110
6 คะแนนเฉลี่ย ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความสำคัญเกี่ยวกับสภาพการจัดสวัสดิการสังคมด้านการประกันสังคม.....	111
7 คะแนนเฉลี่ย ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความสำคัญเกี่ยวกับสภาพการจัดสวัสดิการสังคมด้านการช่วยเหลือทางสังคม.....	112
8 คะแนนเฉลี่ย ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความสำคัญเกี่ยวกับสภาพการจัดสวัสดิการสังคมด้านการบริการสังคม.....	113
9 คะแนนเฉลี่ย ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความต้องการเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการสังคม.....	114
10 คะแนนเฉลี่ย ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความต้องการเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการสังคมด้านการมีชีวิตรอด.....	115
11 คะแนนเฉลี่ย ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความต้องการเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการสังคมด้านความสัมพันธ์กับผู้อื่น.....	116

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
12	คะแนนเฉลี่ย ความเที่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความต้องการเกี่ยวกับการจัด สวัสดิการสังคมด้านความเจริญก้าวหน้า..... 117
13	สรุปรูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมและตัวอย่างการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับ กลุ่มคนขับรถสหกรณ์แท็กซี่..... 134

มหาวิทยาลัยบูรพา
Burapha University

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1 กรอบแนวคิดการวิจัย.....	4
2 ลำดับความต้องการของ Maslow.....	70
3 ลำดับความต้องการของ Alderfer.....	72
4 วิธีดำเนินการวิจัย.....	101
5 สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลคุณภาพชีวิตการทำงาน สภาพและความต้องการ จัดสวัสดิการสังคม.....	118
6 สรุปกลไกสนับสนุนการจัดสวัสดิการสังคมจำแนกตามหลักการจัดสวัสดิการสังคม..	126
7 การวิเคราะห์รูปแบบการจัดสวัสดิการสังคม.....	136